

גט הכתוב על היד של עבד 34

1. גיטין כ: "בעי רמי בר חמא היו מוחזקים בעבד" עד "בעי רמי בר חמא היו מוחזקים בטבלא"
2. מכות כא. המשנה הכותב כתובת קעקע וגמרא עד "אמר רב נחמן בריה דרב איקא שפוד" "רב אשי אמר כל מקום" עד המשנה נזיר שהיה
3. תוספות גיטין כ: ד"ה דכתובת
4. מאירי גיטין כ: ד"ה אשה "ואף על פי שבכתובת קעקע" עד "הא לאו הכי"
5. בבא מציעא י: "אמר רבינא היכא אמרינן" עד "ומי איכא למ"ד חצר"
6. תוספות בבא מציעא י: ד"ה דאמר "וא"ת מאי נ"מ" עד סוף התוספות
7. רמב"ם הלכות גניבה ג: ומשנה למלך מתחילת דבריו עד "וראיה לזה ממ"ש רבינו"
8. רמב"ם הלכות גירושין ד:ד
9. בבא בתרא לו. "עבדים יש להם חזקה והאמר ר"ל" עד "פשיטא לא צריכא"
10. שלחן ערוך ורמ"א אבן העזר קכד:ו
11. בבא בתרא כט. "אלא אמר רבא שתא קמייתא לא קפיד איניש" עד "אמר ליה אביי אלא מעתה מחאה שלא בפניו"
12. קצות סימן קמ"ס ק"ב' "ומבואר מדבריו" עד "וכן נראה מלשון הנמו"י"

גט הכתוב על היד של עבד 34**1. גיטין כ: "בעי רמי בר חמא היו מוחזקים בעבד" עד "בעי רמי בר חמא היו מוחזקים בטבלא"**

בעי רמי בר חמא: היו מוחזקים בעבד שהוא שלו וגט כתוב על ידו, והרי הוא יוצא מתחת ידה, מהו? מי אמרינן אקנוי אקני לה, או דלמא הוא מנפשיה עייל? אמר רבא: ותיפוק ליה, דכתב שיכול להזדייף הוא! ולרבא, קשיא מתניתין: על היד של עבד! בשלמא מתני' לרבא לא קשיא, בעדי מסירה, ורבי אלעזר היא, אלא לרמי בר חמא קשיא! לרמי בר חמא נמי לא קשיא, בכתובת קעקע. השתא דאתית להכי, מתניתין (לרבא) נמי לא תיקשי, בכתובת קעקע. מאי הוי עלה? תא שמע, דאמר ריש לקיש: הגודרות אין להן חזקה

2. מכות כא. המשנה הכותב כתובת קעקע וגמרא עד "אמר רב נחמן בריה דרב איקא שפוד" "רב אשי אמר כל מקום" עד המשנה נזיר שהיה

מתני'. הכותב כתובת קעקע, כתב ולא קעקע, קעקע ולא כתב - אינו חייב עד שיכתוב ויקעקע בידו/בדיו/ ובכחול ובכל דבר שהוא רושם; ר"ש בן יהודה משום ר' שמעון אומר: אינו חייב עד שיכתוב שם את השם, שנאמר: דוכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה'. גמ'. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: עד דיכתוב אני ה' ממש? אמר ליה: לא, כדתני בר קפרא: אינו חייב עד שיכתוב שם עבודת כוכבים, שנאמר: וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה', אני ה' - ולא אחר. אמר רב מלכיא אמר רב אדא בר אהבה: אסור לו לאדם שיתן אפר מקלה על גבי מכתו, מפני שנראית ככתובת קעקע. אמר רב נחמן בריה דרב איקא: שפוד, שפחות, וגומות - רב מלכיו; בלורית, אפר מקלה, וגבינה - רב מלכיא. רב פפא אמר: מתניתין ומתניתא רב מלכיא, שמעתתא רב מלכיו, וסימניך: מתניתא מלכתא. מאי בינייהו? איכא בינייהו: שפחות. רב ביבי בר אבבי קפיד אפי' אריבדא דכוסילתא. רב אשי אמר: כל מקום שיש שם מכה - מכתו מוכיח עליו.

3. תוספות גיטין כ: ד"ה בכתובת

בכתובת קעקע - מדאורייתא ליכא איסורא עד שיכתוב ויקעקע בידו ובכחול כדתנן בפ"ג דמכות (דף כא.) ולר' שמעון אינו חייב אפי' כתב וקעקע עד שיכתוב את השם פי' שם דע"ז כדמפרש התם בגמרא ומיהו איסורא דרבנן איכא הכא דאפי' אפר מקלה אסור ליתן על גבי מכתו מפני שנראה ככתובת קעקע ואפי' הויא הכא איסורא דאורייתא מ"מ הוי גט כדאמרי' לעיל כתבו על איסורי הנאה כשר אע"ג דאסור לכתוב דהא מיתנהי באיסורי הנאה.

4. מאירי גיטין כ: ד"ה אשה "ואף על פי שבכתובת קעקע" עד "הא לאו הכי"

אשה שיצא עבד מתחת ידה וגיטה כתוב על ידו ועדים חתומים שם ואותו העבד מוחזק שהוא של בעל והאשה טוענת שהבעל הקנתה לה וכתב לה גיטה בידו והוא אינו מודה בכך אין זה כלום שהגודרות אין להם חזקה ומאחר שלענין דיני ממונות אין יכולה לומר אף לאחר שנתגרשה לקוח הוא בידי אף לענין גט אינו כלום אלא אומרין מנפשיה על הואיל ואין עידי מסירה ואין מאמינין אותה מדין מיגו דאי בעיא אמרה גרשתי שהרי הגט מסייע לה וכיוצא בזה מעיזה ומעיזה ומכל מקום אם הבעל מודה יראה שמגורשת ואם אין הבעל כאן יראה שהיא ספק מגורשת וכן אם החזיקה בו שלש שנים ועדין הגט בידו שהרי אף לענין דיני ממונות כל אחר שלש שנים יש להם חזקה וכל שאמרו בזו שהיא מגורשת או ספק מגורשת פירושו בכתובת קעקע שאינו כתב העשוי להזדייף ואע"פ שבכתובת קעקע אסור איפשר שאין אדם מוזהר על עבדו בכך או שקעקע ולא כתב שהרי אינו חייב עד שיקעקע ויכתוב הא לאו הכי כתב היכול להזדייף הוא ואינו כלום אלא אם כן בעידי מסירה ומשנתנו שאמרה בגט הכתוב על היד של עבד שהוא כשר פירושו בעידי מסירה ויש פוסקין בכלן שהיא ספק מגורשת ומכל מקום בכיוצא בה בהוי מוחזקין בעבד שהוא שלו וגט שחרור של עבדו האחר כתוב בידו והוא יוצא מתחת ידי אותו עבד יש אומרים שזהו ספק ממון ויצא לחירות ויש לפקפק בה מצד שמעות הרי זה גיטין והנייר שלי אלא שאין בה הכרח:

5. בבא מציעא י: "אמר רבינא היכא אמרינן" עד "ומי איכא למ"ד חצר"

אמר רבינא: היכא אמרינן דאין שליח לדבר עבירה - היכא דשליח בר חיובא הוא, אבל בחצר דלאו בר חיובא הוא - מיחייב שולחו. - אלא מעתה, האומר לאשה ועבד צאו גנבו לי דלאו בני חיובא נינהו הכי נמי דמיחייב שולחן? - אמרת: אשה ועבד בני חיובא נינהו, והשתא מיהא לית להו לשלומי. דתנן: נתגרשה האשה, נשתחרר העבד - חייבין לשלם. רב סמא אמר: היכא אמרינן אין שליח לדבר עבירה - היכא דאי בעי עביד, ואי בעי לא עביד. אבל חצר, דבעל כרחיה מותיב בה - מיחייב שולחו. מאי בינייהו? - איכא בינייהו כהן דאמר ליה לישראל צא וקדש לי אשה גרושה. אי נמי, איש דאמר לה לאשה: אקפי לי קטן. להך לישנא דאמר כל היכא דאי בעי עביד, אי בעי לא עביד - לא מיחייב שולחו, הכא נמי אי בעי עביד אי בעי לא עביד - לא מיחייב שולחן. להך לישנא דאמרת כל היכא דשליח לאו בר חיובא - מיחייב שולחו, הני נמי כיון דלאו בני חיובא נינהו - מיחייב שולחן

6. תוספות בבא מציעא י: ד"ה דאמר "וא"ת מאי נ"מ" עד סוף התוספות

דאמר לישראל קדש לי אשה גרושה - וא"ת ואפי' אמר לכהן נמי וי"ל דכהן מקרי בר חיובא הואיל ואם מקדשה לעצמו חייב אבל ישראל אע"ג דעובר משום לפני עור לא תתן מכשול כשמקדשה לכהן כיון דאי מקדשה לעצמו לא מיחייב לא מקרי בר חיובא וא"ת מאי נ"מ בין למ"ד אי בעי עביד ובין למ"ד שליח בר חיובא לא לקי על הקדושין לרבא דאמר בעשרה יוחסין (קדושין דף עח). קידש אינו לוקה בעל לוקה וי"ל דכי בעל אח"כ לוקה אף על הקדושין כדמוכח בריש תמורה (דף ה. ושם) א"נ י"ל דאף לרבא נפקא מינה דאי יש שליחות חלין הקדושין ואי אין שליחות אין חלין הקדושין.

7. רמב"ם הלכות גניבה ג:ו

עשה שליח לשחוט לו ושחט לו השליח בשבת הרי הגנב חייב בתשלומי ארבעה וחמשה, שהרי זה הגנב לא עשה עון מיתת בית דין וכבר ביארנו שהשוחט על ידי שליח חייב בתשלומין.

ומשנה למלך מתחילת דבריו עד "וראיה לזה ממ"ש רבינו"

[ו] עשה שליח לשחוט לו ושחט לו השליח בשבת הרי הגנב חייב כו'. מדקדוק דברי רבינו ז"ל נראה לי דדוקא בשעשאו שליח סתם שישחוט לו והלך השליח ושחט בשבת אז הוא דחייב הגנב בתשלומי ד' וה'. וטעמא משום דמה שמתחייב הגנב בשחיטת השליח חידוש הוא שחידשה תורה דהא בכל התורה כולה קי"ל דאין שליח לדבר עבירה אלא דשאני טביחה ומכירה דגלי קרא דאיתיה ע"י שליח וכיון דחדוש הוא אין לנו אלא היכא שלא נצטרף איסור אחר בשליחות זה דלא עשאו שליח כי אם על הטביחה אבל היכא דעשאו שליח שישחוט בשבת דמלבד איסור הטביחה איכא איסור שבת ולגבי איסור שבת פשיטא דאין שליח לדבר עבירה ה"נ לענין הטביחה לא נעשה שולחו. וראיה לזה ממ"ש רבינו בפ"ז מהל' מעילה ז"ל בד"א בשהיו החתיכות מקדשי בדק הבית אבל אם היו בשר עולה וכיוצא בו לא מעל אלא האוכל בלבד שהרי הוא חייב באיסור אחר יתר על המעילה ובכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה אלא במעילה לבדה שלא יתערב עמה איסור אחר ע"כ והראב"ד ז"ל שבחו שם בטעם זה. הרי לך מבואר מה שכתבנו דכל שנצטרף איסור אחר אמרינן אין שליח לדבר עבירה ודוקא כשעשאו שליח גם על האיסור האחר כגון שעשאו שליח שישחוט בשבת וכגון האומר לשלוחו שיתן בשר עולה לאורחים אבל האומר לשלוחו שישחוט והלך השליח ושחט בשבת חייב המשלח שהרי שליחותו לא היה אלא באיסור אחד דהיינו הטביחה אם השליח עשה איסור אחר דהיינו ששחט בשבת אין זה מעלה ומוריד כלל שהרי בעיקר השליחות לא נצטרף עמו איסור אחר וזה פשוט בעיני. וראיתי להריב"ם ז"ל בטח"מ סי' ש"ו סי"ז שכתב עשה שליח לשחוט לו בשבת והשליח שחט בשבת כתב הרמב"ם שהוא חייב כו'. והנראה שדעתו שדברי רבינו ז"ל אינם מדוקדקים ולדידי דברי רבינו הם בתחילת הדקדוק והראיה שכתבנו מדברי רבינו בהל' מעילה היא ראייה נכונה

8. רמב"ם הלכות גירושין ד:ד

היה הגט חקוק על ידו של עבד בכתובת קעקע והיה יוצא מתחת ידה והיו העדים חקוקים על ידו הרי זו מגורשת אע"פ שאין לה עידי מסירה, שהרי אין יכול להזדייף, אפילו היו מוחזקין בעבד שהוא שלו וגט חקוק על ידו והוא יוצא מתחת ידה והיא אומרת בעדים נמסר לי הרי זו ספק מגורשת שמא מעצמו נכנס לה, שהגודרות אין להן חזקה.

9. בבא בתרא לו. "עבדים יש להם חזקה והאמר ר"ל" עד "פשיטא לא צריכא"

עבדים יש להם חזקה? והאמר ר"ל: הגודרות אין להן חזקה! אמר רבא: אין להן חזקה לאלתר, אבל יש להן חזקה לאחר ג' שנים. אמר רבא: אם היה קטן מוטל בעריסה - יש לו חזקה לאלתר

10. שלחן ערוך ורמ"א אבן העזר קכד:

היה הגט חקוק על ידו של עבד בכתיבת קעקע יז והיה יוצא מתחת ידה והיו העדים חקוקים על ידו, הרי זו מגורשת אע"פ שאין שם עדי מסירה, שהרי אינו יכול להדייף. ואם היו מוחזקים בעבד שהוא שלו, וגט חקוק על ידו והוא יוצא מתחת ידה, והיא אומרת: בעדים נמסר לי, הרי זו ספק מגורשת, שמא מעצמו נכנס לה, שהגודרות (פי' כל דבר המהלך בדרכים ובשוקים, שיתכן לומר מעצמו נכנס) אין להם חזקה. הגה: ודוקא במקום שאין להם חזקה, אבל במקום שיש להם חזקה, מגורשת (ב"י ועיין בחשן המשפט בידי חזקות)

11. בבא בתרא כט. "אלא אמר רבא שתא קמייתא לא קפיד איניש" עד "אמר ליה אביי אלא מעתה מחאה שלא בפניו"

אלא אמר רבא: שתא קמייתא לא קפיד איניש, תרתי לא קפיד, תלת קפיד. א"ל אביי: אלא מעתה, כגון הני דבי בר אלישיב דקפדי אפילו אמאן דחליף אמיצרא דידהו, הכי נמי דלאלתר הוי חזקה! וכי תימא הכי נמי, אם כן, נתת דבריך לשיעורין! אלא אמר רבא: שתא קמייתא מיזדהר איניש בשטריה, תרתי ותלת מיזדהר, טפי לא מיזדהר

12. קצות סימן קמ"ס ק"ב' "ומבואר מדבריו" עד "וכן נראה מלשון הנמו"י"

(ב) כיצד היא החזקה. בריש פרק חזקת הבתים (ב"ב כט, א) מסיק בגמרא טעמא דחזקה משום דעד תלת שנין מזדהר אינש בשטריה טפי לא מזדהר. ואכתי צריך טעמא נהי דזה לאו ריעותא במה דלית ליה שטרא ומשום דטפי לא מזדהר, אבל סוף סוף אין לו ראייה והיכי מוציאין ממרא קמא בלא ראייה. והנה בחידושי הרמב"ן בפרק חזקת הבתים (מב, א ד"ה הא דתניא) כתב גבי אכלה האב שנה והבן שנתים ז"ל, יש מפרשים דוקא בבנו גדול אבל קטן לאו בר מחויי ביה הוא והלכך לאו בר חזקה הוא, דכיון דכי מחי לאו בר אזהורי בשטרא הוא איהו נמי לא מחי וכו'. ואין אני מוחזק בטעם זה דטעמא דחזקה לאו משום אזהורי דידיה בלחוד אלא כיון דהאי שתק רגלים לדבר, אלא שתק רגלים ליה למחזיק אחוי שטרך ולאחר שלש כיון דלא מזדהר ביה טפי איתרע ליה האי טענה ואמרינן לא לחנם שתק, וקטן נמי לאו בר אזהורי טפי הוא, עכ"ל ע"ש. **ומבואר מדבריו דעיקר טעמא דחזקה משום דשתק רגלים לדבר דמסתמא מכרו לו, אלא דתוך שלש איתרע משום דאמרינן ליה אחוי שטרך, ולבתר שלש דלאו ריעותא הוא משום דטפי לא מזדהר אמרינן חזקה מדשתק ודאי מכרו לו, וכ"כ בספר תורת חיים ר"פ חזקת (כט, א ד"ה תרתי) ע"ש. ולענ"ד עיקר חזקה דשלש שנים אינו אלא תקנת חכמים משום תיקון העולם דלא רגילי להזהר בשטר טפי משלש, דסובר המחזיק כיון דיושב בתוכו משך שלש שנים ואין עורר עירעור, שוב לא יתעורר עוד עירעור ולא מזדהר טפי, וימשך מזה פסידא דלקוחות, לכן ראו חכמים לתקן שיהיה נאמן בחזקת שלש שנים, והמערער שהאמת אתו יעשה מחאה תוך שלש ואחר המחאה גם המחזיק יזדהר בשטרו, ואם אינו מוחה תוך שלש יפסיד המערער.** וכן נראה מלשון הנמוק"י ר"פ חזקת (יד, א בדפי הרי"ף) ז"ל, טפי לא מזדהר כי סבר לא יערער עוד וכו', ולפי שדעת העולם כן לא תיקנו חכמים אלא שלש שנים עכ"ל. ומשמע דתקנת חכמים הוא, ונתקנו שניהם המחזיק והמערער וכמ"ש. וז"ל הרמב"ם פ"א מטוען (ה"ב), הואיל ולא מחית אתה הפסדת על עצמך ע"ש. וזה נראה כדברינו דהתקנה היה לשניהם, המחזיק יחזיק בשלו אחרי חזקתו שלש, והמערער אם האמת אתו היה לו למחות ומדלא מיחה הפסיד, ואילו לפי טעמא דהרמב"ן אמרינן הואיל ולא מיחה רגלים לדבר שמכרו לו ולא שייך הפסדת על עצמו. ועיין תוס' פרק חזקת הבתים דף ל"ה (ע"ב) ד"ה ואי לפירא אחתיה ז"ל, אין לפרש דרב אשי סובר דלעולם נאמן לומר לפירות הורדתיך, דא"כ קשה מאי טעמא דרבנן דבעי שלש שנים מיום ליום, דהא לדידיה ליכא למימר כדמפרש רבא ר"פ חזקת דעד שלש שנים מזדהר אינש בשטרו טפי לא מזדהר דהא לעולם צריך לשומרו פן יאמר לפירות הורדתיך. וכן הקשו בפרק המקבל (ב"מ דף ק"י) (ע"א ד"ה א"ל רבינא) ע"ש. ודבריהם נראין תמוהין, וכי הא דלא מזדהר אינש בשטרא טפי משלש היינו משום דסמכי בראיית חזקה שלש שנים, דא"כ החזקה סיבה שלא יזדהרו טפי משלש שנים, ואדרבה הא דלא מזדהרו טפי משלש הוא סיבה לחזקה והיינו משום דסברי כיון שיושבין בהשקט ושופי שלש שנים שוב לא יבא עוד עורר ומש"ה לא מזדהר, ומזה בא דינא דחזקה שהאמינו בחזקת שלש, ובין לשיטת הרמב"ן ובין לפי מ"ש דהוא משום תקנה הא דלא מזדהר טפי משלש היא קודמת לדינא דחזקה שלש שנים, וא"כ אפילו נימא דאין חזקה שלש שנים ראייה אפ"ה לא מזדהר טפי משלש ומשום דסברי שלא יבא עוד ערעור, וא"כ מה קשיא להו דצריך ליהרר בשטרו שלא יאמר לפירות הורדתיך, כיון דסברי שלא יצאו עוד שום עירעור ועורר על שדהו. ולכן נראה בביאור דבריהם, דתוס' סברי טעמא דחזקה כמ"ש משום תקנת חכמים שלא יפסיד המחזיק כיון דאינו נזהר בשטרו טפי משלש, וכיון דאכתי מצי אמר לפירות הורדתיך א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם הא לעולם צריך שמירת השטר שלא יאמר לפירות הורדתיך וכיון דלא הועילו בתקנתם למה מהני חזקה. אבל לפי שיטת הרמב"ן לא הוי מקשי תוס' מידי וכמ"ש ודו"ק. וכן נראה מוכח דעיקר חזקה משום תקנת חכמים, דלפי מ"ש הרמב"ן טעמא דחזקה מדשתק מסתמא מכר, א"כ תיקשי הא דק"ל בדלי ליה צנא דפירי לאלתר הוי חזקה ואם טען לפירות הורדתיך נאמן כדאיתא פרק חזקת הבתים דף ל"ה (ע"ב), ואילו גבי חזקה שלש שנים אפילו טען לפירות הורדתיך אינו נאמן ואמרינן היה לו למחויי שירד לפירות, ואם אינו אלא משום שתיקה רגלים לדבר שמכר, א"כ לא עדיפא מדלי ליה צנא דפירי דעושה מעשה ונאמן לומר לפירות הורדתיך ומכ"ש בשתיקה. אלא ודאי נראה טעמא דחזקה משום תקנה, והיינו משום דראו חכמים דלא נזהרו העולם בשטרות יותר משלש דסברי שלא יבא ערעור כלל, ותיקנו שיהיה נאמן אם לא ימחה המערער, והפסיד על עצמו כשלא מיחה וכמ"ש הרמב"ם, ואפילו הורידו לפירות צריך למחות שהורידו לפירות, ועיין מ"ש בסימן קנ"ד (סק"ו) (סק"ה)